

Др Саша АТАНАСОВ*

КРИМИНАЛИСТИЧКИ ИНТЕРВЈУ СА ДЕТЕТОМ¹

Апстракт

Криминалистички интервју представља сложену и веома захтевну оперативно-тактичку радњу коју најчешће предузимају припадници полиције у предистражном поступку, јер по правилу први долазе у контакт са пресумптивним сведоцима. Реч је о најчешћој криминалистичкој радњи чија реализација и данас изазива бројне недоумице и предмет је бројних контроверзи. У теорији постоје различите препоруке о начину реализације криминалистичког интервјуа, али је често у пракси ове препоруке тешко реализовати. Успешној реализацији на путу стоје различите препреке, нарочито када се као пресумптивни сведок појави дете. Проблеми који том приликом искрсавају тичу се: начина успостављања контакта и одржавања позитивног односа са дететом, објашњавања правила интервјуа детету, подстицања детета да саопшти детаље о правно релевантним чињеницама, начина и врсте питања која се постављају детету и слично. До пре тридесетак година на ова и многа друга питања наука није имала адекватан одговор, јер није било много релевантних психолошких истраживања. Данас се психологија, нарочито форензичка психологија интензивно бави начином на који се прикупљају обавештења од детета и на већину спорних питања може дати адекватна објашњења и указати на правила, која уколико се примењују могу у великој мери повећати квалитет и квантитет прикупљених обавештења од детета. У раду ћемо стога посебан акценат ставити на криминалистичка и психолошка знања, резултате психолошких истраживања и њихов утицај на ефикасност спровођења криминалистичког интервјуа са децом,

---

* Ванредни професор, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Правни факултет, Република Србија, sasa.atanasov@pr.ac.rs, ORCID: 0000-0003-0157-3049.

¹ Рад је настао као резултат истраживања на научно-истраживачком пројекту под називом "Систем заштите људских права и основних слобода – стање, изазови и перспективе" Правног факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици за период 2025-2027. Рад представља резултат истраживања које финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација по Уговору са Правним факултетом Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици (Евиденциони број уговора 451-03-137/2025-03/200254 од 4. фебруара 2025. године).

анализираћемо фазе кроз које се реализује интервју, нарочито на адекватност врсте питања која се постављају детету и друге факторе од којих зависи квалитет изјаве детета.

Кључне речи: интервју, дете, фазе интервјуа, питања.

1. УВОД

Криминалистички интервју са дететом (лице које није навршило 14 година живота, Кривични законик, чл. 112. ст. 8) представља методичан разговор између испитивача и детета, којом приликом испитивач тачно одређеним редоследом поставља детету питања која је претходно формулисао, и у вези са тачно одређеним темама, са циљем добијања информација од детета о кривичном делу и кривичи учиниоца.

Криминалистички интервју се реализује кроз неколико фаза (фаза успостављања односа, фаза слободне нарације, фаза испитивања и фаза затварања интервјуа) и за разлику од обичног разговора, када између саговорника постоји каква-таква равнотежа у говору, код криминалистичког интервјуа испитивач више слуша и даје детету преимућство у разговору.

Синтагма *криминалистички интервју* је новијег карактера, којом се у криминалистичкој теорији и пракси означава разговор између испитивача и презумптивног сведока, за разлику од синтагме *инфоративни разговор* која се користи за означавање радње прикупљања обавештења од потенцијално осумњиченог лица (Бркић, 2020, 104).

Термин *интервју* долази од енглеске речи (енг. *interview*) и у ужем смислу значи разговор или испитивање (Бошковић, 1999, 117), док у ширем смислу подразумева пут којим се долази до информације и њеног извора (Roso, 1995, 17). Према Матарацу (Matarazza, 1965) интервју је „професионалним циљем усмерени разговор две особе“ (Крстић, 2015, 27). Ради остваривања професионалног циља (прикупљања целовитих и тачних обавештења од лица које има сазнања о кривичном делу, учиниоцу и/или другим чињеницама), криминалистичка наука је извршила специјализацију интервјуа примерену својим потребама (Roso, 1995, 16-17).

Премда је реч о радњи оперативно-тактичког карактера и без процесног значаја, резултати криминалистичког интервју представљају путоказ и доказ у спознајном смислу. Резултати интервјуа чине основу за проверу утврђених чињеница и откривање и прикупљање других доказа, као и за покретање кривичног поступка, нарочито када је кривично дело извршено без сведока и материјалних доказа и када о кривичном делу, поред извршиоца чињенице зна само оштећени - жртва кривичног дела (Грујић, 2022, 84-85). Комплексност криминалистичког интервјуа посебно је изражена када се обавештења прикупљају од детета, јер дете није „човек у малом“ и свака аналогија у погледу реализације интервјуа са одраслим није адекватна.

За спровођење интервјуа са дететом испитивачу је потребно велико животно и професионално искуство и посебно знање (Илић, 2021, 186), не само из области криминалистике и кривичних наука, већ и из психологије и других наука које се у конкретном случају чине неопходним. Успешна реализација криминалистичког интервјуа захтева темељну припрему и креативну примену криминалистичко-тактичких, психолошких и других знања.

2. ПРИПРЕМАЊЕ КРИМИНАЛИСТИЧКОГ ИНТЕРВЈУА

Криминалистички интервју са дететом нужно је темељно припремити и испланирати. Сврха савесног и детаљног припремања и планирања интервјуа јесте да се стручно реализованим разговором добије целовита и тачна изјава од детета са више детаља о кривичном делу и учиниоцу, избегне вишеструко понављање разговора, отклоне могуће препреке у комуникацији, спречи евентуално одустајање детета од откривања кривичног дела и учиниоца, спречи додатна виктимизација детета и сл.

Припрема интервјуа захтева од испитивача да се детаљно упозна са личношћу детета (са узрастом, полом, породичним приликама и средином у којој живи (Благоић, 2021, 156), комуникацијским и когнитивним способностима, са језиком који говори (Dobrota Davidović, Otašević & Kljajić, 2018, 341-342) и припадношћу одређеној етничкој групи, евентуалним психичким и телесним ограничењима, са односом према могућем извршиоцу, мотивацијом за прикривање и др.). О личности детета испитивач прикупља информације од законског заступника, васпитача, учитеља, комшија, лекара, социјалних институција - ако је дете било корисник њихових услуга и других. Колико је важно познавати све околности у вези са личношћу детета показују поједини случајеви из праксе. На пример, непрепознавање породичних прилика може утицати на искривљење изјаве детета. Наиме, ако долази из породице у којој су поремећени односи, у којој влада негативно окружење и где је злостављано, дете може преувеличавати околности злостављања, како се никада не би вратило у свој дом, или може улепшавати или преувеличавати своје приче како би свој живот приказало у лепшем светлу (Cassidy, et. al., 2020, 69). Исто тако, дете има одређене психо-физичке недостатке и које настоји цео свој живот да буде компетентно, неће лако признати да *не зна* одговор на постављено питање, што може бити околност од важности приликом објашњавања правила интервјуа од стране испитивача (Bull, 2010, 17).

Када је испитивач прикупио податке о личности детета и упознао се са кривичним материјалом (уколико он постоји), приступиће сачињавању прелиминарног плана интервјуа. У оквиру плана, испитивач ће предвидети: а) место предузимања интервјуа (нпр. у службеним просторијама, посебној просторији која ће бити опремљена садржајима који су примерени потребама и интересима детета, стану где дете живи или другом адекватном месту); б) време интервјуа, тј.

када ће интервју почети, у које доба дана (деца се боље присећају у преподневним часовима); в) колико ће временски трајати интервју; г) када ће бити прављене паузе и на који начин ће бити реализоване, како би се избегао замор код детета. Треба напоменути да све околности око времена интервјуа није увек могуће предвидети, јер ће то зависити од природе догађаја и детета. Понекад ће бити потребно предвидети више краћих интервјуа који ће се реализовати у неколико дана за редом. То из разлога што ће некада бити веома тешко да се успостави позитиван емоционални однос са дететом, па неће бити речи о поновљеним интервјуима, већ о продуженој првој фази интервјуа (Gluščić, et. al., 2006, 222).

У оквиру плана потребно је да испитивач формулише питања и одреди теме у вези са питањима детету. Питања по правилу треба да буду отвореног типа и треба да преовлађују током разговора. Редослед постављања питања детету, тј. одређивање стратегије реализације интервјуа, такође је важно, те му треба посветити посебну пажњу. За разговор је неопходно одредити и круг лица која ће присуствовати интервјуу. Прикупљање обавештења од детета врши се обавезно у присуству законског заступника или у присуству стручног лица, органа старатељства - када су родитељ, усвојилац или старатељ недоступни, или када се процени да њихово присуство може бити иритирајуће и супротно циљу који испитивач жели постићи интервјуем (Упутство о поступању полицијских службеника према малолетним и млађим пунолетним лицима, 2006, т. 11).

Исто тако, када испитивач процени да би лакше могао да оствари циљ интервјуа или смањи стрес код детета, може да обезбеди одговарајућа помагала која ће детету олакшати откривање детаља о кривичном делу и учиниоцу (нпр. оловке, папир, бојице, фломастере и сл.). Треба напоменути да употреба помагала, тј. различитих реквизита током вођења криминалистичког интервјуа јесте тема која већ деценијама изазива пажњу истраживача. То из разлога што једни сматрају да помагала могу олакшати деци откривање трауматских искустава (Langballe, Davik, 2017), док други сматрају да они могу повећати ризик од непрецизности (Lamb, et. al., 2018). Највише пажње је до сада у форензичким истраживањима било посвећено коришћењу анатомских лутака и дијаграма тела (тј. цртежа фигура тела, са одећом или без одеће). Обично је њихова употреба повезивана са повећањем лажних детаља (Poole, Bruck, 2012), док је употреба цртежа показала различите резултате - од повећања количине тачних детаља, до повећања лажних детаља (Butler, et. al., 1995). У Шведској испитивачима се стога саветује да избегавају коришћење помагала током суштинске фазе интервјуа, са изузетком цртежа који су дозвољени, и с тим да их треба користити веома опрезно и без сугестивних питања (Magnussona, et. al., 2020, 971).

Оно што не треба заборавити јесте и квалификација испитивача. Погрешно је мишљење да криминалистички интервју са децом може да врши свако. Према *Закону о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних*

лица (чл. 151. с. 3.) и *Упутству о поступању полицијских службеника према малолетним и млађим пунолетним лицима* (т. 7), са децом поступају искључиво полицајци који су стекли посебна знања из области права детета, преступништва и кривичноправне заштите малолетних лица. Иста специјализација захтева се и од других субјеката који долазе у контакт са дететом у кривичном поступку (јавног тужиоца, судије, адвоката).

3. РЕАЛИЗАЦИЈА КРИМИНАЛИСТИЧКОГ ИНТЕРВЈУА

Криминалистички интервју је техника прикупљања обавештења која захтева непосредан контакт са лицем од кога се траже информације. Према постоји више начина реализовања интервјуа (нпр. *когнитивни интервју*), свима њима је заједничко фазно реализовање (Jons, McKeyston, 1988) и то кроз: а) фазу у којој се успоставља позитиван однос са дететом, б) фазу у којој дете слободно прича о ономе што се догодило, в) фазу у којој се детету одређеним редоследом постављају питања ради допуне, прецизирања и контролисања изјаве и г) фазу у којој се смишљено затвара интервју (Bull, 2010: 9). Треба напоменути да свака фаза има своје специфичности и правила којих се треба придржавати како би био испуњен постављени фазни циљ и коначни циљ интервјуа.

3.1. Успостављање односа

У првој фази испитивач настоји да оствари три циља: 1) да са дететом успостави позитиван однос, 2) да допуни претходно стечена знања о способностима детета и евентуалним дететовим ограничењима, те 3) да објасни детету правила интервјуа. То значи да ће се испитивач у овој фази понашати коректно и пристојно, да неће разговарати са дететом о кривичном делу и учиниоцу, већ ће настојати да са дететом успостави добру комуникацију, учини да се дете опусти и осети сигурно да може да говори, односно отклони нелагодност коју деца по правилу имају када разговарају са непознатим лицима. Ради постизања овог циља, на пример ако је реч о малом детету, испитивач може краће време да разговара са дететом о неком позитивном дететовом искуству (нпр. проведеном дану у обданишту, школи или на излету), о нечему што воли да ради, или о његовим пријатељима, емисији коју воли да гледа на телевизији и слично. Малој деци испитивач може дати неку играчку да се само поигра, или да се испитивач поигра са дететом, или да детету да нешто да нацрта (Glušćić, et. al., 2006, 227-228). Важно је да разговор буде увек о ономе што је важно и од интереса за дете, али *неутрално* у погледу сврхе која се жели постићи интервјуем. Комуникација која се том приликом води, осим што ће омогућити допуну претходно стечених знања о комуникацијским, когнитивним и другим способностима детета и евентуалним његовим ограничењима, омогућиће прилагођавање испитивача

дететовом начину изражавања. Детету се у овој фази објашњавају и правила интервјуа. Објашњава му се да је прихватљиво да каже „не разумем питање које ми је постављено“, „не могу да се сетим“ када је то прикладно, и да одговор „не знам да одговорим на питање“ није лош одговор (Bull, 2010: 9). Објашњава му се да у вези са било чим што му није јасно може да пита испитивача и да у сваком тренутку може исправити испитивача уколико испитивач нешто погрешно разуме или нетачно резимира оно што је дете рекло. Важност ових поука огледа се у томе што деца одрасле доживљавају као ауторитет, па ради удовољавања одраслима склона су да дају одговоре чак и када не знају или не разумеју постављено питање. На крају ове фазе, испитивач ће проверити дететову способност да разликује истину од лажи. При томе, није препоручљиво да се од детета тражи да дефинише шта је истина а шта је лаж, већ испитивач треба проверити ту способност детета на конкретном примеру, наравно примереном детету. Тако нпр. испитивач који има жуту кравату може да постави питање детету: Да ли је моја кравата жута? Од старије деце може тражити да наведу сами пример из живота који показује шта је лаж, а шта је истина. Детету се после тога на погодан начин указује на значај и обавезу говорења истине и давања тачних података (Gluščić, et. al., 2006, 228).

Да би се на што једноставнији начин објаснило детету о чему је потребно да прича, када се разговор води о правно релевантним чињеницама, поједини испитивачи примењују специфичне технике извлачења дужих и детаљнијих одговора од детета, истичући да је сваком детету нужно прилагодити начин на који ће му се објаснити правила интервјуа. На пример, испитивач може питати шта тренутно има у руци. Када дете каже: „Имаш шољу за чај и крем је боје“, испитивач тада детету може рећи: „Ако боље погледаш, то јесте шоља за чај и крем је боје, али има и црвени натпис, има слику и у слици жуте кругове и унутра је прљава“. На овај начин, дајући конкретан пример, испитивач на самом почетку интервјуа објашњава детету који ниво детаља је потребно да саопшти. Наравно, сваком детету треба дати прилагођен пример (нпр. то може бити разговор о излету на коме је дете недавно било, или догађај из школе). Један пример из праксе који завређује пажњу и који такође може довести до тога да дете саопшти већи број важних детаља је разговор са дететом о путу од улазних врата зграде до посебне просторије у којој се води разговор са дететом. То је нешто са чиме се дете одмах може поистоветити због чега ће често допуњавати делове приче које је испитивач пропустио. Сврха оваквог поступања испитивача јесте да наведе дете да користи сва своја чула и да детету да представу о нивоу детаља које испитивач тражи. Примера може бити безброј, али је најбољи онај који може обезбедити да дете са мало питања пружи више информација (Cassidy, et. al, 2020, 65-66).

Значај наведене фазе огледа се у оснаживању и заштити детета, прилагођавању и формулисању јединствене технике вођења интервјуа, како би се спречило избегавање разговора, порицање или изостављања кључних обавештења од